

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 1A
2513 AA Den Haag

**Directie
Werknemersregelingen**
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Parnassusplein 5
T 070 333 44 44
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
2019-0000143267

Datum 3 oktober 2019
Betreft Reactie op rapport Nationale Ombudsman 'Oog voor
ouderen in Caribisch Nederland'

Met deze brief reageren wij, mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op Kamervragen van de leden Kuiken (PvdA) en Diertens (D66) op het rapport 'Oog voor ouderen in Caribisch Nederland' van de Nationale Ombudsman. Ook geven wij hiermee invulling aan het verzoek van het lid Özütok (GroenLinks) van 11 september jl. om een brief met een reactie op het rapport.

Het rapport laat zien dat het voor ouderen in Caribisch Nederland moeilijk is om de eindjes aan elkaar te knopen. Het rapport bevestigt daarmee de noodzaak van de inzet van het kabinet om de inkomenspositie van inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren en de kosten van levensonderhoud te verlagen.

Met het vaststellen van het ijkpunt voor het sociaal minimum en de bijbehorende maatregelen zet het kabinet deze kabinetsperiode een aantal substantiële stappen. Tegelijkertijd realiseert het kabinet zich, net als de Nationale Ombudsman, dat er nog veel moet gebeuren om de situatie voor ouderen in Caribisch Nederland te verbeteren. In de beantwoording van de Kamervragen van de leden Diertens (D66) en Kuiken (PvdA) zal nader worden ingaan op enkele specifieke thema's die terugkomen in het rapport.

de Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

de Staatssecretaris van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

T. van Ark

drs. R.W. Knops

2019Z16942

Vragen van het lid Kuiken (PvdA) aan de staatssecretarissen van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het bericht 'Honderden ouderen in Caribisch Nederland hebben nauwelijks te eten' (ingezonden 11 september 2019).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het bericht 'Honderden ouderen in Caribisch Nederland hebben nauwelijks te eten' 1) en kennisgenomen van de publicatie "Oog voor ouderen in Caribisch Nederland" van de Nationale Ombudsman?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de mening dat de in dit rapport beschreven levensomstandigheden van ouderen in Caribisch Nederland schrijnend en onacceptabel zijn?

Antwoord 2

Het rapport laat zien dat het voor ouderen in Caribisch Nederland moeilijk is om de eindjes aan elkaar te knopen. Het rapport bevestigt daarmee de noodzaak van de inzet van het kabinet om de inkomenspositie van inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren en de kosten van levensonderhoud te verlagen. Kabinet en eilandbesturen hebben hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

De openbare lichamen kunnen voor ouderen het verschil maken door het voeren van eilandelijk armoedebelief en het reduceren van kosten van levensonderhoud (o.a. landbouw, prijsbeleid en openbaar vervoer). Het kabinet is verantwoordelijk voor inkomensbeleid (o.a. AOV en bijzondere onderstand), voorzieningen voor ouderen en kan ook het verschil maken bij het reduceren van de kosten van levensonderhoud (o.a. sociale woningbouw). Zoals ook de bestuurscolleges in hun brief van 16 september 2019 hebben aangegeven in reactie op de voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland, moeten we deze opdracht gezamenlijk oppakken. Het kabinet heeft in de voortgangsrapportage bestaanszekerheid Caribisch Nederland verschillende maatregelen ingezet en aangekondigd, die ook de levensomstandigheden van ouderen in Caribisch Nederland moeten verbeteren. De bestuurscolleges hebben naar ons beeld dezelfde ambitie ten aanzien van hun verantwoordelijkheden. Het is zaak dat we samen deze nu ook door de Nationale Ombudsman geconstateerde situatie onder ouderen aanpakken.

Vraag 3

Heeft u contact opgenomen of gaat u contact opnemen met de Nationale Ombudsman over zijn rapport en de aanbevelingen die daarin staan? Zo nee, waarom niet? Welke aanbevelingen uit de publicatie gaat u overnemen? Op welke termijn gaat u daarmee beginnen?

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Antwoord 3

Medewerkers van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) zullen met de onderzoekers van de Nationale Ombudsman in gesprek gaan over de bevindingen uit het rapport en de aandachtspunten voor beleid en uitvoering die daaruit voortvloeien. Hierbij moet worden aangemerkt dat de onderzoekers van de Nationale Ombudsman alleen voorafgaand aan de start van het onderzoek oriënterend contact hebben gehad met ambtelijk BZK en SZW.

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

In het vierde en laatste hoofdstuk van het rapport is de visie van de Nationale Ombudsman geformuleerd waarbij een aantal aandachtspunten wordt meegegeven aan het kabinet. Het kabinet vindt het aandachtspunt van de Nationale Ombudsman om breder te kijken dan alleen het inkomen van ouderen waardevol. De afgelopen periode lag er – terecht - veel focus op het vraagstuk van het (vaststellen van het) sociaal minimum, in het bijzonder het verhogen van het inkomen en het verlagen van de kosten van levensonderhoud. Dit blijft een belangrijk focuspunt voor het kabinet, zie ook het verslag van het schriftelijk overleg naar aanleiding van de voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland van 13 september jl. Tegelijkertijd blijft het van belang om ook aandacht te vestigen op het verbeteren van voorzieningen voor ouderen. Dit punt heeft eveneens de aandacht van het kabinet.

Vraag 4

Gaat u het voorstel om een zogenaamde Caribische tafel te creëren overnemen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke termijn wilt u dit geregeld hebben?

Antwoord 4

Vanaf 2013 komt ongeveer elke zes weken de CN-tafel met afgevaardigden op hoog ambtelijk niveau (SG of DG) bijeen. Vanaf 2018 is dit de stuurgroep Caribisch Nederland. De stuurgroep bespreekt lopende trajecten en neemt besluiten ten aanzien van Caribisch Nederland. Voor wat betreft de coördinatie aan Rijkszijde verwijst het kabinet naar de kabinetsreactie op de voorlichting van de Raad van State en het Interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO), die u separaat zult ontvangen.

Vraag 5

Hoe verhoudt het ijkbedrag zich met de leefsituatie van de ongeveer 2500 genoemde ouderen, gezien het feit dat het kabinet een ijkpunt heeft vastgesteld voor een sociaal minimum in Caribisch Nederland, een richtbedrag dat iemand ten minste nodig heeft om van te leven?

Antwoord 5

Met de beleidsmatige verhoging van de AOV per 1 januari 2020 en de introductie van de toeslag voor AOV-gerechtigden via de onderstand komen ouderen uit rond het ijkpunt voor het sociaal minimum. Met het ijkpunt voor het sociaal minimum committeert het kabinet zich aan het verlagen van de hoge kosten van levensonderhoud en het verbeteren van de inkomenspositie van inwoners van Caribisch Nederland. De kosten moeten worden teruggebracht tot een redelijk niveau. Voor een aantal kostenposten waar het kabinet van (ingezet) beleid een verlaging van de kosten verwacht, is in het ijkpunt voor het sociaal minimum daarom een bedrag opgenomen dat afwijkt van het door Regioplan waargenomen

bedrag voor de betreffende kostenpost. Voorbeelden hiervan zijn wonen en kinderopvang.

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Naast het verlagen van de kosten van levensonderhoud tot een redelijk niveau, zet het kabinet in op het verbeteren van de inkomenspositie van inwoners in Caribisch Nederland. Dit geldt ook voor ouderen in Caribisch Nederland. Per 1 januari 2019 zijn het wettelijk minimumloon en de uitkeringen met 5 procent verhoogd bovenop de reguliere bijstelling op basis van de prijsontwikkeling. Daarnaast heeft het kabinet per 1 januari 2019 de onderstand voor mensen die zelfstandig wonen verhoogd. Per 1 januari 2020 wordt de onderstand voor mensen die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn dusdanig verhoogd dat een volledig en duurzaam arbeidsongeschikte in de onderstand die zelfstandig woont op maandbasis uitkomt op het wettelijk minimumloon. Ook kunnen alleenstaande AOV-gerechtigden in aanmerking komen voor een aanvulling vanuit de onderstand. Per 1 januari 2020 worden daarnaast het wettelijk minimumloon en de uitkeringen opnieuw verhoogd. Op Bonaire en Saba gaat het om een verhoging van 5 procent, op Sint Eustatius 2 procent.

Vraag 6

Welke maatregelen gaat u op korte termijn nemen om de leefsituatie van deze ouderen te verbeteren?

Antwoord 6

Met de in 2018 aangekondigde maatregelen heeft het kabinet een stap gezet om de inkomenspositie van ouderen in Caribisch Nederland te verbeteren. Zo is per 1 januari 2019 de AOV op Bonaire, Sint Eustatius en Saba met 5 procent verhoogd. Daarnaast is de inkomensgrens om in aanmerking te komen voor bijzondere onderstand verhoogd van 100 naar 120 procent van het wettelijk minimumloon. Per 1 januari 2020 komt hier een aantal maatregelen bij. De AOV gaat op Bonaire en Saba met 5 procent omhoog en op Sint Eustatius met 2 procent. Daarnaast introduceert het kabinet per 1 januari 2020 een toeslag voor alleenstaande AOV-gerechtigden via de onderstand.

Voor het verbeteren van de leefsituatie van ouderen is niet alleen het inkomen van belang. Ook de kosten van levensonderhoud en de beschikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen is hier een belangrijk onderdeel van. Met het ijkpunt voor het sociaal minimum committeert het kabinet zich aan het verlagen van de hoge kosten van levensonderhoud. Aan de Tweede Kamer is toegezegd de ontwikkelingen nauwgezet te monitoren. De komende vijf jaar zal de Tweede Kamer jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang. Hierbij zal telkens worden gezien of en zo ja welke aanvullende stappen gezet moeten worden om de situatie voor inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren.

Vraag 7

Gaat u ook onderzoeken hoe het staat met de armoede onder kinderen in Caribisch Nederland? Zo ja, op welke termijn? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 7

In opdracht van BZK heeft UNICEF kwalitatief onderzoek gedaan naar de rechten van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland. In het onderzoek is in het bijzonder aandacht besteed aan onder meer armoede. Voorafgaand aan de

begrotingsbehandeling van BZK ontvangt uw Kamer een brief over de uitkomsten van het rapport.

1) <https://nos.nl/2301204>

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

2019Z17063

Vragen van het lid Diertens (D66) aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Economische Zaken en Klimaat en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het bericht 'Kabinet laat Caribische ouderen achter in 'mensonwaardig bestaan'' (ingezonden 12 september 2019)

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Vraag 1

Bent u bekend met het bericht 'Kabinet laat Caribische ouderen achter in 'mensonwaardig bestaan''? 1)

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de constatering dat ouderen op Bonaire, St.-Eustatius en Saba in bittere armoede leven?

Antwoord 2

Het rapport bevestigt dat het voor ouderen in Caribisch Nederland moeilijk is om de eindjes aan elkaar te knopen. Het rapport ondersteunt daarmee de noodzaak van de inzet van het kabinet om de inkomenspositie van inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren en de kosten van levensonderhoud te verlagen.

Vraag 3

Deelt u de mening van de Nationale Ombudsman dat de overheid te laks is?

Antwoord 3

Nee. Het kabinet constateert dat er een aanzienlijke opgave ligt om de situatie voor inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren. De ambitie van het kabinet om het sociaaleconomisch perspectief in Caribisch Nederland verder te verbeteren, is de afgelopen periode richtinggevend geweest om een aantal beslissende stappen vooruit te zetten. Met het vaststellen van het ijkpunt voor het sociaal minimum heeft het kabinet een belangrijke stap gezet op weg naar een situatie waarin alle inwoners van Caribisch Nederland voldoende inkomen hebben om te kunnen voorzien in de minimale kosten van levensonderhoud. Om kinderen een perspectiefvolle start te bieden en ouders in staat te stellen hun kinderen met een gerust hart naar de kinderopvang te brengen is het programma BES(t) 4 kids ingericht. Bij de verlaging van de huurlasten geldt dat inwoners van Caribisch Nederland als een nieuwe doelgroep binnen de huurtoeslag worden opgenomen, waardoor zij vanaf 2020 een bijdrage ontvangen die evenredig is aan de bijdrage van huurtoeslagontvangers in Nederland.

Het doel is om de situatie stap voor stap te verbeteren, rekening houdend met het absorptievermogen van de eilanden en de effecten voor de economie en de arbeidsmarkt. De aanzienlijke opgave die er nog ligt, vergt een gezamenlijke inzet van het Rijk en de openbare lichamen. Bij het uitvoeren van de verschillende maatregelen ligt voor een deel ook een verantwoordelijkheid bij de eilandbesturen. Het kabinet ondersteunt een aantal eilandelijke taken nadrukkelijk, zoals kinderopvang en sociale woningbouw, maar heeft daarbij ook de inzet van eilandbesturen nodig. Om gezamenlijk stappen te zetten heeft het

kabinet in het Bestuursakkoord Bonaire en de Saba Package bestuurlijke afspraken gemaakt met de besturen van de eilanden. Het verbeteren van zowel het beleid als de uitvoering heeft daarmee de continue aandacht van het kabinet.

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Vraag 4

Wat is uw reactie op de kritiek van de Nationale Ombudsman dat de maatregelen die zijn aangekondigd rondom het sociaal minimum onvoldoende concreet zijn en dat het onvoldoende duidelijk is welke overheid wanneer welke stappen zet en waar de regie ligt?

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Antwoord 4

Een groot aantal maatregelen die het kabinet in 2018 en 2019 en verder heeft genomen zijn ons inziens zeer concreet. Bijvoorbeeld de maatregelen op het gebied van kinderopvang, sociale woningbouw en de verschillende maatregelen om de inkomenspositie van inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren (o.a. verhogingen van de kinderbijslag, het wettelijk minimumloon en de uitkeringen).

Het kabinet begrijpt de wens van de Nationale Ombudsman om meer houvast voor wat betreft het tijdspad van de aangekondigde maatregelen. Het ijkpunt voor het sociaal minimum is een doelstelling waar stap voor stap naar toe wordt gewerkt. Het is op dit moment helaas niet mogelijk om een exacte termijn vast te stellen waarbinnen de kostenverlagingen gerealiseerd zijn. Reden hiervoor is dat het terugbrengen van de kosten tot een redelijk niveau gepaard gaat met structurele wijzigingen. Bijvoorbeeld als het gaat om het verbeteren van de financiële toegankelijkheid van de kinderopvang en het terugbrengen van de kosten van wonen. Ook verschilt de termijn per kostenpost. Voor de verschillende kostenposten wordt gewerkt aan het tijdspad voor het realiseren van de beoogde verlaging van de kosten.

In het 'schriftelijk verslag voortgangsrapportage ijkpunt bestaanszekerheid Caribisch Nederland' hebben wij toegezegd om uw Kamer te informeren over het tijdspad per kostenpost als daar meer zicht op is. Aan de Tweede Kamer is daarnaast toegezegd de ontwikkelingen nauwgezet te monitoren. De komende vijf jaar zal de Tweede Kamer jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang. Hierbij zal telkens worden gezien of en zo ja welke aanvullende stappen gezet moeten worden om de situatie voor inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren.

De verantwoordelijkheid voor het verlagen van de kosten van levensonderhoud ligt bij het departement dat verantwoordelijk is voor de betreffende kostenpost. Zo is de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verantwoordelijk voor het verlagen van de kosten van kinderopvang. Voor het verlagen van de kosten van elektriciteit, telecom en kosten van levensmiddelen is dat het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zet in op een betrouwbare en betaalbare drinkwatervoorziening die voor eenieder toegankelijk is. Als het gaat om de kosten van wonen is het ministerie van BZK aan zet.

Vraag 5

Hoeveel ouderen hebben geen aanvullend pensioen naast de AOV?

**Directie
Werknemersregelingen**
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Antwoord 5

Voor ambtenaren, leraren en zorgmedewerkers geldt dat zij verplicht zijn aangesloten bij het Pensioenfonds Caribisch Nederland. Dit is het enige pensioenfonds in Caribisch Nederland. Voor andere werknemers geldt dat alleen sprake is van een aanvullend pensioen als hiervoor een verzekering is afgesloten. De inschatting is daarom dat het aantal mensen met aanvullend pensioen beperkt is.

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Vraag 6

Hoeveel ouderen ontvangen aanvullende bijzondere onderstand?

Antwoord 6

Bijzondere onderstand is een instrument om maatwerk te leveren op het punt van het vergoeden van uit bijzondere omstandigheden voortvloeiende noodzakelijke kosten van bestaan die mensen zelf niet kunnen voldoen. De inkomensgrens voor de bijzondere onderstand is per 1 januari 2019 verhoogd naar 120 procent van het wettelijk minimumloon. In totaal zijn in het eerste kwartaal van 2019 208 aanvragen voor bijzondere onderstand toegekend. Circa 30 procent van de toekenningen betreft ouderen.

Vraag 7

Hoeveel ouderen zouden op basis van hun inkomen recht hebben op aanvullende bijzondere onderstand?

Antwoord 7

Per 1 januari 2019 is de inkomensgrens voor bijzondere onderstand verhoogd van 100 naar 120 procent van het wettelijk minimumloon. Dit betekent dat alle ouderen die voldoen aan de voorwaarden en wier inkomen, ongeacht de aard daarvan, onder deze grens blijft in aanmerking kunnen komen voor bijzondere onderstand. Een van de voorwaarden is dat er sprake moet zijn van uit bijzondere omstandigheden voortvloeiende noodzakelijke kosten van bestaan (bijvoorbeeld dieetkosten, tandartskosten, noodzakelijke kosten vervanging huisraad). Het is niet mogelijk om een inschatting te maken van het aantal ouderen dat voldoet aan deze voorwaarde en daarmee recht heeft op aanvullende bijzondere onderstand.

Vraag 8

Welke stappen worden ondernomen om deze groep ouderen te bereiken?

Antwoord 8

Voor het kabinet staat voorop dat inwoners van Caribisch Nederland moeten merken dat zij erop vooruitgaan. Een voorwaarde hiervoor is dat inwoners de weg weten te vinden naar de voorzieningen die beschikbaar zijn. De RCN-unit SZW spant zich daarom in om alle inwoners van Caribisch Nederland te informeren. Per doelgroep wordt afgewogen op welke manieren dat het beste kan gebeuren. Door middel van radiospotjes, interviews op lokale radiostations, krantenadvertenties en informatie op sociale media zijn inwoners van Caribisch Nederland geïnformeerd over de maatregelen die per 1 januari 2019 zijn ingevoerd.

De RCN-unit heeft ouderen via verschillende kanalen geïnformeerd. Er is een folder in drie talen verspreid met informatie over AOV, partnertoeslag in de AOV, AWW, bijzondere onderstand en recht op kinderbijslag bij het verzorgen van kleinkinderen. Ook zijn er verschillende voorlichtingsbijeenkomsten gehouden. Bijvoorbeeld wijkbijeenkomsten in buurtcentra op Bonaire en voorlichting in verzorgingstehuizen op de bovenwinden over onder andere de AOV en de bijzondere onderstand. Ook ketenpartners die werken met ouderen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn geïnformeerd over wijzigingen. Daarnaast was de RCN-unit SZW vertegenwoordigd op de dag van de ouderen.

**Directie
Werknemersregelingen**
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Voor de aanstaande maatregelen zullen soortgelijke kanalen gebruikt worden. De RCN-unit SZW heeft voortdurend aandacht voor de vraag of, en zo ja op welke wijze, verbeteringen doorgevoerd kunnen worden in de communicatie over de beschikbare voorzieningen.

Vraag 9

Wat is de huidige staat van het openbaar vervoer op de eilanden?

Antwoord 9

Op de eilanden is momenteel nagenoeg tot geen openbaar vervoer beschikbaar.

Vraag 10

Deelt u de mening dat openbaar vervoer niet alleen voor ouderen maar ook voor werkenden van essentieel belang is, zowel voor sociale contacten als voor werk en voor toegang tot goedkopere voorzieningen?

Antwoord 10

Ja.

Vraag 11

Welke stappen zijn tot nu toe ondernomen om het openbaar vervoer op de eilanden te versterken?

Antwoord 11

De eilanden zijn zeer klein. Een openbaarvervoersnetwerk zoals in EU-Nederland lijkt niet realistisch. Bonaire beziet momenteel in overleg met het ministerie van IenW en gemeenten in Europees Nederland welke mogelijkheden er zijn om efficiënt en duurzaam openbaar vervoer te organiseren.

Vraag 12

Klopt het dat er een tekort is aan opvangplekken voor ouderen? Hoe groot is het tekort? Welke acties worden ondernomen voor meer opvangplekken?

Antwoord 12

De afgelopen jaren is er veel geïnvesteerd in de dagopvang. Ondanks deze investeringen zien we helaas dat nog niet iedereen op de dagopvang terecht kan door de toename van het aantal mensen dat gebruikt maakt van de dagopvang. Vooral op Bonaire is het een uitdaging om de benodigde personele capaciteit georganiseerd te krijgen. Het ministerie van VWS en het openbaar lichaam zijn in

gesprek met de dagopvang en andere zorgaanbieders om te kijken hoe we het tekort aan capaciteit op een zo kort mogelijke termijn kunnen oplossen.

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Vraag 13

Hebben ouderen in Caribisch Nederland toegang tot thuiszorg?

Datum
3 oktober 2019

Antwoord 13

Ja.

Onze referentie
2019-0000143267

Vraag 14

Deelt u de mening dat alleen met goede en betaalbare basisvoorzieningen de economie verder kan worden versterkt?

Antwoord 14

Ja, in Caribisch Nederland zijn investeringen in infrastructuur, deels door het Rijk, publieke voorzieningen, commercieel vastgoed en woningen belangrijke randvoorwaarden voor een gezonde economie. Maar fysieke investeringen zijn niet het enige. Ook wordt er gewerkt aan een verbetering van de arbeidsmarkt op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, bijvoorbeeld door betere aansluiting van het beroepsonderwijs op de vraag uit het bedrijfsleven. Op de eilanden is dat met name de toeristische sector, in de meest brede zin, dus inclusief toeleverende diensten als schoonmaak, groenonderhoud en reisguides. Hierbij spelen de scholen die voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs verzorgen, en de lokale Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA CN), een belangrijke rol. Tenslotte is de stimulering van ondernemerschap in het midden- en kleinbedrijf belangrijk voor de economie. Dit vergt vooral lokale expertise, bij de Openbare Lichamen, maar ook bijvoorbeeld bij de Kamers van Koophandel.

Vraag 15

Deelt u de analyse van de Nationale Ombudsman dat er behoefte is aan snelle verbetering van de voorzieningen?

Antwoord 15

Het kabinet werkt continu aan het verbeteren van (zorg)voorzieningen in Caribisch Nederland. Net als de openbare lichamen vindt het kabinet goede ouderenzorg belangrijk. VWS en het Openbaar Lichaam Bonaire slaan de handen ineen met een recent ondertekende samenwerkingsovereenkomst om de thuiszorg, wijkverpleging en dagopvang te versterken en het tekort aan personele capaciteit op te lossen. Het rapport en de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman worden hierbij betrokken.

Vraag 16

Welke stappen zijn genomen om de prijs van basisvoorzieningen in Caribisch Nederland, zoals boodschappen, huur, energie, water en internet te verlagen?

Vraag 17

Wat is de planning voor het verder verlagen van de kosten van deze voorzieningen?

Antwoord 16 en 17

Met de uitvoering van de motie Kuiken c.s.¹ heeft het kabinet uw Kamer geïnformeerd over de inspanningen op verschillende terreinen om de kosten van levensonderhoud te verlagen. Het gaat hierbij om de inspanningen, het effect van de inspanningen en de ambitie om te komen tot een verlaging van de kosten als het gaat om de kosten van wonen, elektriciteit, telecom, drinkwater, levensmiddelen en kinderopvang. Voor het antwoord op deze vraag wordt daarom verwezen naar het 'Reactie op rapport Nationale Ombudsman 'Oog voor ouderen in Caribisch Nederland' en de uitvoering van de motie Kuiken c.s.²' dat op 13 september jl. naar uw Kamer is gestuurd.

Directie
Werknemersregelingen
Afdeling Ziekte en
arbeidsongeschiktheid

Datum
3 oktober 2019

Onze referentie
2019-0000143267

Vraag 18

Wanneer bent u tevreden met de voortgang?

Antwoord 18

De inzet van het kabinet is om de inkomenspositie van inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren en de kosten van levensonderhoud te verlagen. De inzet is niet vrijblijvend. Met het ijkpunt voor het sociaal minimum committeert het kabinet zich aan het verlagen van de hoge kosten van levensonderhoud en het verbeteren van de inkomenspositie van inwoners van Caribisch Nederland. In combinatie met de bijbehorende maatregelen zoals aangekondigd in de voortgangsrapportage zet het kabinet daarmee deze kabinetsperiode al een aantal onomkeerbare stappen. Aan de Tweede Kamer is daarnaast toegezegd de ontwikkelingen nauwgezet te monitoren. De komende vijf jaar zal de Tweede Kamer jaarlijks worden geïnformeerd over de voortgang. Hierbij zal telkens worden gezien of en zo ja welke aanvullende stappen gezet moeten worden om de situatie voor inwoners in Caribisch Nederland te verbeteren.

Vraag 19

Kunt u deze vragen tijdig voor de plenaire begrotingsbehandeling beantwoorden?

Antwoord 19

Ja. De antwoorden zullen worden verstuurd voor de begrotingsbehandeling van Koninkrijksrelaties, SZW, BZK, VWS, EZK, IenW en OCW.

1)

<https://www.trouw.nl/binnenland/kabinet-laat-caribische-ouderen-achter-in-mensonwaardig-bestaan~b050c6b8/>

---

¹ Kamerstukken II, 2018/2019, 35000-IV, nr. 62

² Kamerstukken II, 2018/2019, 35000-IV, nr. 62